

De nationella berättelsernas kraft

Avsaknaden av genuina uppgörelser i Ungern
och Rumänien och historikernas roll

ANDERS E. B. BLOMQVIST *Uppsala universitet, Upplandsmuseet*

I denna artikel undersöker författaren de nationella berättelsernas kraft i Ungern och Rumänien och hur de har underminerat genuina historiska uppgörelser. Därutöver analyseras historikernas roll i skapandet av de nationella berättelserna samt hur vissa historiker i dag förstärker berättelsernas hegemoniska ställning och politiska mening. Berättelserna har försvårat försoning och ansvarsutkrävande både vad gäller förflutna övergrepp i respektive land, men även när det gäller ländernas gemensamma historia.

Inledning

Länder som genomgått svåra perioder med övergrepp mot befolkningen har behov av att göra upp med sin historia. Uppgörelsen är ett viktigt led i att forma en ny framtid där offrens historia erkänns och där förövarna får stå till ansvar för sina gärningar. Länder som geografiskt angränsar till varandra och med en gemensam historia präglad av konflikter kan också behöva göra upp med historien för att kunna försonas. Historiker har inte sällan spelat en viktig roll i de här processerna. De kan själva vara pådrivande med egna agendor eller anlitas av politiker för att skapa opinion i historiska frågor med politiska avsikter. Det vilar alltså ett stort ansvar på historiker i dessa avseenden eftersom de i bästa fall kan bidra till att nyansera uppfattningar om det förflutna, men i sämsta fall spä på motsättningar och underminera försoningsarbeten.

Artikeln har granskats av två externa lektörer enligt modellen *double blind peer review*.

Anders E. B. Blomqvist, f. 1972, är fil. dr i historia, verksam vid Uppsala universitet. Hans forskningsintresse har främst handlat om nationalism och modern social och ekonomisk historia i Ungern och i Rumänien. Han är medredaktör till *Hungary and Romania Beyond National Narratives: Comparisons and Entanglements* (2013).

E-post: anders.blomqvist@moderna.uu.se

På tyska talar man om *Vergangenheitsbewältigung*, vilket på engelska brukar översättas till "coming to terms with the past" och som på svenska kan översättas till "att göra upp med det förgångna". Begreppet har varit ett dominerande inslag i den tyska historieskrivningen efter 1945 både vad gäller att komma över de nazistiska och kommunistiska systemens övergrepp.¹ På engelska används den övergripande termen "transitional justice" som ett samlingsbegrepp för historiska uppgörelseprocesser. Uppgörelsepraktikerna har varit skiftande och inkluderat utrensningar inom säkerhetstjänsten, om- eller bearbetningar av läroböcker i historia, etablerandet av sannings- och försoningskommissioner, grundandet av museer, upprättandet av statyer eller minnessymboler, initierandet av juridiska processer mot de värsta förövarna och öppnandet av säkerhetspolitiska arkiv.²

De här praktikerna har viktiga betydelser för hur länder som Ungern och Rumänien kunnat, och kan genomföra, en omvandling till genuint demokratiska samhällen. Man måste påminnas om att i länder med förflutet förtryck är historikers vikt av annat slag, än i länder som levt under endräkt och demokrati länge. Uppgörelsen med historien och historikernas roll i den har en avgörande betydelse för demokratins framtid.

Av flera skäl är det motiverat att närmare undersöka och jämföra hur länderna Ungern och Rumänien på senare år har hanterat sin egen och sin gemensamma historia. Ländernas övergripande samhällsutveckling under 1900-talet uppvisar stora likheter. Båda länderna har styrts av totalitära regimer under fascism och kommunism och sedan det kommunistiska systemets sammanbrott infört demokratiska system samt blivit demokratier och medlemmar i EU. Länderna har också en sammanflätad historia eftersom området Transsylvanien omväxlat tillhört ett av länderna under 1900-talet. Det finns naturligtvis också skillnader och en av dem är att Rumäniens revolution från kommunistisk diktatur till demokrati var mer dramatisk än den förhandlade politiska omvandlingen som Ungern genomgick 1989–1990.³

1. Andreas Maislinger, "Coming to Terms with the Past: An International Comparison", i Russel F. Farnen (red.), *Nationalism, Ethnicity, and Identity: Cross National and Comparative Perspectives* (London 2004) s. 170.

2. Mark Kramer, "Foreward", i Lavinia Stan, *Transitional Justice in Post-Communist Romania: The Politics of Memory* (New York 2013) s. xii.

3. Stan (2013) s. 17.

Länderna har hanterat sitt förflutna genom att under hela 1900-talet låta realpolitiska hänsynstaganden verka och utifrån dessa skapa nationella berättelser med politisk mening. Sådana hänsynstaganden har inneburit att staterna inte erkänt sitt ansvar för diskrimineringen eller förföljelsen av minoriteter.

Det är framför allt inom fyra områden som de båda länderna utvecklat konkurrerande berättelser om det förflutna. Det första området handlar om uppdelningen av Ungern i samband med fredsuppgörelserna efter första världskriget, då Ungern förlorade stora delar av sitt territorium och befolkningen där. Den känsliga frågan i dessa händelser är hur minoriteter behandlades av den ungerska regeringen och hur det påverkade de nya gränsdragningarna samt Rumäniens territoriella expansion. Enligt den ungerska berättelsen diskriminerades inte de nationella minoriteterna eftersom Ungern följde den minoritetslagstiftning som fanns och att rumänernas utsatta politiska och ekonomiska situation var en följd av deras sociala ställning som tillhörande de lägre jordlösa klasserna. Den rumänska berättelsen däremot lyfter fram hur rumänerna diskriminerades och exkluderades av den ungerska staten samt hur den ungerska staten medvetet bröt mot minoritetslagstiftningen.

Det andra området rör mellankrigstiden, Förintelsen och samarbetet med Nazityskland. Frågorna i den här processen handlar om diskrimineringen av de ungerska respektive rumänska minoriteterna och vem som bar ansvar för att judarna deporterades och mördades. Både den ungerska och rumänska berättelsen försöker frånta respektive statsledning så mycket ansvar som möjligt och lägga skulden på Tyskland. Dessutom ställer respektive land det andra i så dålig dager som möjligt. Den rumänska berättelsen vill gärna lyfta fram att judar försökte fly till Rumänien eftersom förhållandena där var bättre än i Ungern. Den ungerska berättelsen understryker att så länge Ungern inte var ockuperat av Tyskland, det vill säga fram till mars 1944, så var judarnas situation bättre i Ungern än i Rumänien.

Det tredje området handlar om den kommunistiska perioden och frågor om regimens brott mot mänskliga rättigheter i allmänhet och brott mot den ungerska minoriteten i Rumänien i synnerhet. Den ungerska berättelsen lyfter fram hur ungrarna i Rumänien var utsatta för ett dubbelt förtryck, både som medborgare i en totalitär stat, men också att de var särskilt bevakade på grund av sin etnicitet. Den ungerska berättelsen

vill också lyfta fram den etniska ungraren och prästen László Tóké s om en avgörande frontfigur i den rumänska revolutionen. Den rumänska berättelsen vill i stället underkommunicera de här ungerska aspekterna på den rumänska historien och peka på hur regimen förtryckte hela befolkningen.

Det fjärde området rör det ungersk-rumänska gränslandet Transsylvanien⁴ som utgör ett nationellt och historiskt kärnområde som omväxlande tillhört ett av länderna under 1900-talet. Konflikten om Transsylvaniens historia nådde sin höjdpunkt under slutet av 1980-talet när ett trevolymverk, *Erdély története* ("Transsylvaniens historia"), publicerades av den ungerska regeringen.⁵ Publiceringen skapade en allvarlig politisk konflikt mellan länderna och som handlade om vilken stat som hade historisk rätt till området. Konflikten trappades ned när båda länderna ansökte om medlemskap i NATO och EU i mitten av 1990-talet. Länderna undertecknade ett avtal varmed den ungerska minoriteten garanterades särskilda rättigheter av Rumänien samtidigt som Ungern i motprestation släppte kravet på ungersk autonomi i Transsylvanien. Frågan om ungersk autonomi har de senaste åren väckts till liv igen av den ungerska minoriteten i Transsylvanien och med politiskt stöd från Ungern. Länderna har därför inte enats i en samsyn om Transsylvaniens historia, vilket tydligast märks i läroböcker, tidningsartiklar och historieskrivningen i allmänhet. Den gemensamma historien präglas i dag av två diametralt skilda synsätt och inga konkreta handlingar har vidtagits på politisk nivå för att försonas. Vissa historiker har dock tagit egna initiativ för att överbrygga de nationella berättelserna och det finns flera goda exempel på hur historiker genom samarbeten påbörjat ett försoningsarbete.⁶

Denna sammanfattande genomgång vill visa att ländernas gemensamma historia har gett upphov till konkurrerande berättelser och konflikter. Syftet med artikeln är att undersöka historikernas, politikernas och de nationella berättelsernas roll när det gäller både den gemensamma ungersk-rumänska historien och ländernas respektive historia. Fokus är att undersöka relationen mellan några centrala historiska verk

4. Definierat som det historiska Transsylvanien inklusive områdena väster om det som Rumänien erhöll 1920 från Ungern, d.v.s. Crişana, Maramureş och Banatet.

5. Béla Köpeczi (red.), *Erdély története* [Transsylvaniens historia] vol. i-iii (Budapest 1986).

6. Levente Salat & Smaranda Enache (red.), *The Romanian-Hungarian Relations and the French-German Reconciliation* (Cluj-Napoca 2004).

och deras politiska mening och syften i skapandet och upprätthållandet av de nationella berättelserna under 1900-talet. Ambitionen är också att analysera och förstå de skillnader i nutidens uppfattningar av det förflutna och varför en gränsöverskridande försoningsprocess om den gemensamma ungerska och rumänska historien utgör en svår utmaning.

Begreppet nationell berättelse

Utifrån ett konstruktivistiskt synsätt utgörs nationen av en berättelse. Den nationella berättelsen handlar om dess historiska födelse, framgångar och motgångar i syfte att skapa politisk legitimitet och handling inför framtiden.⁷ Berättelsen består av utvalda händelser som skapar en helhet med en egen innebörd och som inte kan reduceras till enbart sina beståndsdelar. Den nationella berättelsen upptar en hegemonisk ställning eftersom den sammanbinder historien med samtiden och framtiden.

Historikern Jörn Rüsen hävdar att berättelsens sanning är beroende av dess mening och meningen med berättelsen är mera avgörande än dess rationalitet.⁸ Rüsen menar också att varje berättelse underkastas tre sanningskriterier: empirisk trovärdighet, normativ trovärdighet och narrativ trovärdighet.⁹ Det innebär att de nationella berättelsernas norm och mening är nationalismen och den avgörande kraft som styr urvalet av fakta och skapandet av en narrativ struktur. Den nationella berättelsen är under ständig förändring och utmanas i samspel med att föreställningen om nationen förändras, men det finns en trögrörlig kärna som formar tolkningsramarna.

Konkurrerande nationella berättelser

Historieskrivningen och de nationella berättelserna i de båda länderna utgörs av en variation av olika perspektiv som skiljer sig åt på en mängd punkter. Jag har valt ut två verk som får representera de här skillnaderna och utgöra ett exempel på hur berättelserna fungerar i praktiken. Det rumänska verket är Kurt Treptows *A History of Romania* från 1996 med

7. Homi K. Bhabha, "Introduction: Narrating the nation", i Homi Bhabha (red.), *Nation and Narration* (London 1990) s. 1-7.

8. Jörn Rüsen, *Berättande och förnuft: Historieteoretiska texter*, (Göteborg 2004) s. 68, 97.

9. Rüsen (2004) s. 69.

flera medförfattare, varav två amerikanska historiker.¹⁰ Den ungerska boken heter *The Illustrated History of Hungary* och är skriven av historikerna Csaba Csorba, János Estók och Konrád Salamon.¹¹ Båda har valts på grund av att de är skrivna av flera historiker och publicerades för en internationell publik på engelska samt utgjorde de första försöken att formulera nya nationella berättelser under den postkommunistiska perioden på 1990-talet. Den här perioden kantades av spänningar i den ungersk-rumänska relationen där de våldsamma sammandrabbningarna mellan ungrare och rumäner i Târgu Mureş 1990 utgjorde ett slags kulmen. Ett återkommande tema i denna historieskrivning är att de båda länderna var angelägna om att påpeka den andra statens brister. Genomgången ger några exempel från de fyra områden som nämnts ovan.

Ett område där meningsskiljaktigheter blir märkbara rör den rumänska minoriteten i den ungerska delen av Österrike-Ungern. De rumänska historikerna menar att den ungerska staten diskriminerade rumänerna inom utbildningsområdet.¹² De ungerska historikerna talar i stället om hur rumänernas medelklass växte sig stark och hur rumänerna finansierade skolor och kulturella institutioner genom sina framgångsrika banker.¹³

Medan de ungerska historikerna lyfter fram hur de ungerska ledarna understödde rumänernas och andra minoriteters utveckling, menar i stället de rumänska historikerna att den ungerska regeringen utsatte rumänerna för aggressiv tvångsassimilering.¹⁴ De rumänska historikerna hävdar att från 1886 till 1908 fälldes 358 rumäner i domstol, med en straffsats som sammanlagt var 132 år i fängelse och 93 000 kronor i böter för agitation mot den ungerska nationen.¹⁵ De rumänska historikerna menar att den enda lösningen på diskrimineringen av rumänerna i Österrike-Ungern var att förena de områden som befolkades av rumäner – Transsylvanien i vid bemärkelse – med Rumänien.¹⁶ De ungerska

10. Ioan Bolovan, Florian Constantiniu, Paul E. Michelson, Ioan Aurel Pop, Cristian Popa, Marcel Popa, Ioan Scurtu, Marcela Vultur och Larry L. Watts. Kurt W. Treptow (red.), *A History of Romania* (Iaşi 1996).

11. Csaba Csorba, János Estók & Konrád Salamon, *The Illustrated History of Hungary* (Budapest 1999).

12. Treptow (1996) s. 338.

13. Csorba *et al.* (1999) s. 173.

14. Treptow (1996) s. 351.

15. Treptow (1996) s. 339.

16. Treptow (1996) s. 350–351.

historikerna menar i stället att det enbart var några få radikala rumänska ledare som ville att Transsylvanien skulle separera från Ungern. De ungerska historikerna betonar att de flesta minoritetsledare ville att dubbelmonarkin skulle reformeras, men inte att den skulle upplösas.¹⁷ De ungerska historikerna undantar den ungerska staten något som helst ansvar för att diskrimineringen av minoriteter var sammanflätad med att Ungern förlorade stora delar av sitt territorium efter första världskriget.¹⁸ Det försvårar möjligheten till försoning och samsyn i den ungersk-rumänska historien.

Ett annat område där oenigheter blir synliga rör fredsavtalen efter första världskriget. Enligt de rumänska historikerna anses det att de rumänska ledarna från Ungern valde att separera Transsylvanien från Ungern 1918 och ena sig med Rumänien. Det blev inledningen på en ny era för det enade rumänska folket enligt denna förståelse.¹⁹ Transsylvanien hade ett stort symboliskt värde för rumänerna och man menar att "Transsylvanien uppfattades av de flesta rumäner som vaggan för deras kultur och den avgörande orsaken till varför de stred under första världskriget".²⁰ Här betonar de rumänska historikerna kontinuiteten och den dako-romanska kontinuitetsteorin som beskriver hur daker och romare blandades under 200- och 300-talet och bildade en etnisk distinkt grupp i form av rumäner.

De ungerska historikerna betecknar fredsavtalet 1920 som ett "plundrande fredsdiktat som dikterades av vinnarna". Diktatet "innebar att inte bara områdena befolkad av minoriteter som hade varit en del av det tusenåriga ungerska kungariket förlorades utan även rena ungerska kärnområden som befolkades av en tredjedel av alla etniska ungrare". Förlusten för nationen blev så kraftig att den har utgjort en faktor i varje social rörelse därefter, menar de. De ungerska historikerna citerar också en rumänsk politiker om det bristande förtroendet mellan ungrare och rumäner: "så länge det finns den minsta gnista av liv i Ungern så kan vi [rumäner] inte känna oss säkra".²¹ De här beskrivningarna hade en samtida politisk innebörd av att svartmåla rumänerna och förklara att gränserna borde ha reviderats.

17. Csorba *et al.* (1999) s. 173.

18. Sándor Biró, *The Nationalities Problem in Transylvania 1867–1940* (Boulder 1992).

19. Treptow (1996) s. 389.

20. Treptow (1996) s. 471.

21. Csorba *et al.* (1999) s. 180.

När de rumänska historikerna framhåller ett demokratiskt perspektiv på att rumänerna valde en union med Rumänien, så undanhåller de samtidigt att ungrarna inte deltog i den omröstningen. Utgångspunkten för de nya gränserna var att varje folkgrupp skulle få självbestämmande, men i fallet med den ungersk-rumänska gränsen genomfördes inga folkomröstningar, något som de ungerska historikerna påtalar.²² Den här upplysningen har använts som argument för det ungerska kravet på ökad politisk autonomi i Transsylvanien och som ökat i styrka under de senaste åren.

De rumänska historikerna betonar att den rumänska konstitutionen från 1923 gav alla fria och lika rättigheter oavsett etniskt ursprung.²³ De rumänska historikerna skriver att det ungerska partiet i Rumänien använde parlamentet, media, offentliga möten och skrivelser till Nationernas förbund för att klaga på att den ungerska minoritetens rättigheter inte respekterades, men ”i verkligheten protesterade ledarna för det ungerska partiet mot unionen mellan Transsylvanien och Rumänien och stödde alltmera öppet den revisionism som regeringen i Budapest drev för att stycka upp den rumänska staten”.²⁴ De rumänska historikerna vill därmed understryka att ungrarna i första hand var revisionister och erkänner inte att den rumänska staten skulle ha diskriminerat minoriteterna. Den här bristen på förtroende och tolkningen av den andra sidans egentliga avsikter är ett återkommande dilemma i den ungersk-rumänska relationen.

Nazityskland och Italien gav norra Transsylvanien till Ungern 1940. De rumänska historikerna påpekar att både judar och rumäner förtrycktes av den ungerska regeringen. De noterar även att 15 000 judar, inklusive ledare för den ungersk-judiska räddningskommittén, räddades undan deportation och massmord genom att fly till Rumänien.²⁵ De rumänska historikerna vill skildra på vilket sätt som judar och rumäner drabbades av det ungerska styret och att Rumänien var en judisk frizon undan deportation och massmord.

De ungerska historikerna däremot menar att ”Ungern var en motvillig satellit” till Nazityskland. De hävdar att tyskarna i oktober 1942

22. Csorba *et al.* (1999) s. 192

23. Treptow (1996) s. 403.

24. Treptow (1996) s. 421.

25. Treptow (1996) s. 492.

pressade den ungerska regeringen att göra samma sak som den rumänska redan hade genomfört, det vill säga att "utestänga judarna helt från det ekonomiska och kulturella livet, tvinga dem att bära den gula stjärnan och flytta dem till arbetsläger". Den ungerska regeringen vägrade att tillmötesgå de tyska kraven även om de officiellt införde antijudiska lagar, menar de ungerska historikerna.²⁶ Poängen är att de vill visa att Ungern tvingades införa antijudiska lagar, men att de medvetet inte implementerades.

De ungerska historikerna framhäver också att "Horthy lyckades förhindra deporteringen av 200 000 judiska medborgare från Budapest" under maj och juni 1944 då 440 000 judar deporterades från Ungern.²⁷ De ungerska historikerna vill därmed undandra Horthy ansvar för de första deportationerna samtidigt som de vill lyfta fram att det var tack vare Horthy som många judar i Budapest överlevde.

Ett av skälen till att historieskrivningen i Ungern och Rumänien, i allmänhet och i de här två verken i synnerhet, skiljer sig så diametralt åt är för att det i bakgrunden finns konkurrerande nationella berättelser som utövar ett slags tryck. De ungerska och rumänska nationella berättelserna har en hegemonisk ställning med starka politiska kopplingar. Nationalismen som ideologi läggs som en våt duk över historieskrivningen och gör att historikerna försvarar den egna nationen och söker fel och ansvar hos andra. Den nationalistiska ideologin blir det centrala och överskuggar behovet av en kritisk granskning av den egna statens agerande. Det här är inget unikt för ungerska och rumänska historiker, men blir väldigt tydlig när det gäller deras gemensamma historia och utgör enligt min mening det avgörande hindret till en försoning.

De här två verken är representativa för historieskrivningen i Ungern och Rumänien, men det finns självklart mer extrema skildringar. Det finns även historiker som kritiserat den här typen av nationalistisk historieskrivning. En av de starkaste kritikerna har varit den rumänska historikern Lucian Boia som i sitt banbrytande verk, *History and Myth in Romanian Consciousness*, pekat på hur den rumänska historieskrivningen influerats av myter om den rumänska nationens ursprung, kontinuitet och enighet. Boia menar att framför allt diskrimineringen av rumäner före 1918 och i norra Transsylvanien 1940–1944 påverkat

26. Csorba *et al.* (1999) s. 207.

27. Csorba *et al.* (1999) s. 208.

relationen mellan ungrare och rumäner.²⁸ Boia hävdar att rumänska politiker, genom historiska påminnelser, skrämmer folket och använder ungersk irredentism som ett politiskt redskap.²⁹ Boia menar också att de ungerska och rumänska berättelserna är intimt förknippade med varandra. Den etniska konkurrensen om historien innebär att om någon ändrar grundbultarna i en nationell berättelse uppfattas det som att den andra sidan har rätt. Det försvårar därmed en professionell behandling och förstärker de mytologiska inslagen, även bland utbildade historiker, enligt honom.³⁰

Ett exempel på den här typen av reaktioner utspelade sig 1999 när en alternativ lärobok för gymnasiet publicerades av den rumänska historikern Sorin Mitu på initiativ av EU. Adrian Năstase, som var Rumäniens premiärminister 2000–2004, avfärdade den som "anti-nationell", eftersom han menade att den innehöll "idéer som revisionistiska kretsar förespråkar med målsättning att Transsylvanien ska bli autonomt och lämna Rumänien".³¹

Csaba Zahorán har i en studie jämfört ungerska och rumänska läroböcker fram till 2009 och hans slutsats är att det handlar om två tydliga nationella berättelser som skiljer sig i urval och tolkning av den gemensamma historien.³² Det finns ett behov att författa en gemensam historiebok utifrån det tysk-franska exemplet, men trots ett beslut 2006 om en gemensam ungersk-rumänsk lärobok i historia har inget hänt.³³ En av orsakerna är att det saknas en djupgående övertygelse om att en sådan typ av bok behövs. I stället finns en politisk övertygelse om att gemensamma projekt av det här slaget bara är en fasad av politisk korrekthet.

I Rumänien bedrivs minoritetsundervisning för ungerska elever och de använder en lärobok som behandlar den ungerska minoritetens histo-

28. Lucian Boia, *History and Myth in Romanian Consciousness* (Budapest 2001) s. 170.

29. Boia (2001) s. 171.

30. Boia (2001) s. 171.

31. Răzvan Pârârianu, "National Prejudices, Mass Media and History Textbooks: The Mitu Controversy", i Balázs Trencsényi (red.), *Nation-Building and Contested Identities: Romanian and Hungarian Case Studies* (Budapest och Iași 2001) s. 102.

32. Csaba Zahorán, "Rival National Narratives: A Comparative Analysis of Secondary School History Primers from Romania and Hungary", i Anders Blomqvist, Trencsényi, Balázs & Iordachi, Constantin (red.), *Hungary and Romania Beyond National Narratives: Comparisons and Entanglements* (Bern 2013) s. 650.

33. Annamária Papp, "Román-magyar történelemkönyv kiadását tervezik [Planer på utgivning av en rumänsk-ungersk historiebok]", *Szabadság* 4/12 2006.

ria och traditioner.³⁴ Den läroboken ger helt annan bild av den rumänska historien än de rumänska läroböckerna, vilket innebär att den rumänska skolan institutionaliserar historien utifrån två berättelser. Den här tendensen med separata ungerska och rumänska berättelser finns även lokalt.

Exempelvis hade staden Satu Mare då den styrdes av en etnisk ungersk borgmästare (Gyula Ilyés) 2004–2012, en beskrivning av stadens historia på rumänska och en annan på ungerska. Den ungerska versionen var ingen översättning utan gav en helt annan version av stadens historia. Den största skillnaden gällde den tidigare historien där den rumänska versionen anknöt till den dako-romanska kontinuitetsteorin och framhöll att "staden sedan tidernas begynnelse varit rumänsk", medan den ungerska versionen i stället menade att det var ungrare som grundat staden.³⁵ På motsvarande sätt har stadens trädgård två namn: ett rumänskt namn: Grădina Romei (den romerska trädgården) och ett ungerskt namn, Kossuth-kert (Kossuthträdgården).³⁶ Det senare namnet är uppkallat efter den ungerske revolutionsledaren från 1848 Lajos Kossuth.

Slutsatsen är att de ungerska och rumänska nationella berättelserna står i ett slags dialogförhållande till varandra. Deras skilda tolkningar och urval av fakta underminerar dock en gränsöverskridande historisk försoning. Det är hela tiden politiska faktorer som sätter ett slags ramverk för urvalet av fakta och nationalismen bildar den norm som historieskrivningen hittar sin mening från. Framför allt utgör den politiska kontexten och nationalismen den norm som historieskrivningen hämtar sin ideologiska mening ifrån.

Konkurrerande nationella berättelser internationellt

De skilda uppfattningarna om Ungern och Rumäniens gemensamma historia är på intet sätt enbart en företeelse mellan ungerska och rumänska historiker. Även framstående brittiska historiker som R.W. Seton-Watson och C.A. Macartney hade vitt skilda uppfattningar under

34. László László & Zoltán Vincze, *A romaniái magyar nemzeti kisebbség történelme és hagyományai: Tankönyv a VI. és VII. Osztályosok számára* ("Den ungerska minoriteten i Rumäniens historia och traditioner: Lärobok för årskurs 6 och 7") (Kolozsvár [Cluj] 2001)

35. Anders Blomqvist, "Ethnic Division and National Narratives among Romanians and Hungarians in Satu Mare / Szatmárnémeti", i Sabine Fisher & Heiko Pleines (red.), *Crises and Conflicts in Post-Socialist States: The Role of Ethnic, Political and Social Identities* (Stuttgart 2008) s. 68–69.

36. Lajos Kossuth (1802–1894), ungersk politiker och statsman.

mellankrigstiden gällande avgörande delar i Ungerns och Rumäniens historia och speciellt vad gäller Transsylvanien. Seton-Watson reste till Ungern i början av sekelskiftet eftersom han sympatiserade med ungrarna i deras kamp för frihet gentemot Habsburgarna. Han insåg relativt snart att det i stället var ungrare som förtryckte sina minoriteter i större utsträckning än vad de själva blev förtryckta.³⁷ Seton-Watson försvarade därför framväxten av de nya staterna under mellankrigstiden och stod på Rumäniens sida när det gällde frågan om gränsrevidering och framhöll i stället för en revidering att gränsens betydelse skulle minska och att minoriteternas rättigheter skulle stärkas.³⁸ Macartney å andra sidan var mera besvärad av Rumäniens diskriminering mot landets minoriteter, inklusive ungrarna. Han argumenterade för att revidera "det orättvisa fredsfördraget i Trianon" genom en mindre justering så att gränserna bättre skulle följa de etniska linjerna.³⁹

De konkurrerande berättelserna blir märkbara också i hur Ungern, Rumänien och Transsylvanien beskrivs i internationella encyklopedier, såsom *Encyclopaedia of Britannica*. Keith Hitchins artikel om Rumänien i *Britannica* stödjer den rumänska nationella berättelsen, speciellt när det gäller rumänernas ursprung eftersom han explicit lyfter fram den dako-romanska kontinuitetsteorin.⁴⁰ Medan Hitchins hävdar att Transsylvaniens ursprungsbefolkning var rumänsk och att assimileringprocessen slutfördes i slutet av 900-talet, avfärdar C. A. Macartney i artikeln om Ungerns historia att det skulle ha funnits någon latintalande romersk (rumänsk) befolkning i Transsylvanien och menar i stället att området var obefolkat när ungrarna intog det i slutet av 900-talet.⁴¹

Macartney använder inte ens begreppet rumäner utan pratar i stället om "vlakiska herdar".⁴² Slutsatsen är att även i ett vetenskapligt uppslagsverk behandlas samma område utifrån de nationella berättelsernas logik. Historikers fokusering på ett visst land för inte bara med sig historiska

37. László Péter, "The Political Conflict Between R.W. Seton-Watson and C.A. Macartney over Hungary", i László Péter & Martyn Rady (red.), *British-Hungarian Relations Since 1848* (London 2004) s. 174.

38. R.W. Seton-Watson, *Treaty Revision and the Hungarian Frontiers* (London 1934).

39. C.A. Macartney, *Hungary and her Successors: The Treaty of Trianon and Its Consequences 1919-1937* (London 1937) s. 489-491.

40. Anders Blomqvist, "Competing Stories about Transylvania's Past: National Stories in an International Context?", i Egle Rindzeviciute (red.), *Re-approaching East Central Europe: Old Region, New Institutions?* (Stockholm 2006) s. 310-311.

41. Blomqvist (2006) s. 311, 321.

42. Blomqvist (2006) s. 322-323.

faktakunskaper utan också en bakomliggande nationell berättelse som inrymmer en politisk mening. Den nationella berättelsen blir styrande för hur fakta presenteras, eftersom den har en hegemonisk ställning som utomstående historiker måste förhålla sig till och i det här fallet måste båda författarna ta en tydlig ställning i frågan om rumänernas ursprung.

Även när det gäller den svenska *Nationalencyklopedin* återupprepas samma mönster.⁴³ Dick Harrison skriver i artikeln om Rumäniens historia att "[d]en dakisk-romerska befolkningen tycks ha bevarat sitt språk, som under slaviskt inflytande utvecklades till rumänska, även om den latinska identiteten inte kan beläggas i nuvarande källor" och att "de flesta accepterar numera uppfattningen att folket [rumänerna] fortlevde i Rumänien under främmande härskares överhöghet".⁴⁴ Kristian Gerner, som har skrivit artikeln om Ungerns historia, menar i sin bok om Centraleuropas historia att den dako-romanska kontinuitets-teorin är utmärkt exempel på "mytologisk historieskrivning genom att den projicerar en rumänsk nationell identitet tillbaka till antiken och folkvandringstiden".⁴⁵ Vidare menar Gerner att "[t]eorins funktion är att tjäna som argument för att Transsylvanien är urgammalt rumänskt område och att Rumänien därför har historiskt rätt till det".⁴⁶ Den historiska rätten till området har en stark politisk mening, vilket är syftet att lansera teorin, men eftersom den har blivit ett fundament i den rumänska nationella berättelsen måste andra historiker förhålla sig till den.

Gerner skriver i artikeln om Ungern att på 1100-talet tog ungrarna "definitivt makten även i Transsylvanien" medan Harrison i stället skriver att "på 1100- och 1200-talen koloniserades delar av Transsylvanien av ungrare och tyskar, och de rumänska bönderna blev dominerade av utländsk adel". Harrison betraktar rumänerna som ursprungsbefolkningen och ungrarna som "utländska". Gerner använder i likhet med Macartney inte begreppet rumäner utan skriver i stället "de rumänstalande, grekiskortodoxa bönderna". Antagligen vill han markera att begreppet hör samman med den rumänska statsbildningen som först inleddes under

43. Anders Blomqvist, "Nationalistisk historieskrivning i NE – fallet Transsylvanien", i Lars Berggren & Klas-Göran Karlsson (red.), *Forskningsperspektiv på bruk och förmedling av historia [Aktuellt om historia 2006:3]* (Bromma 2006) s. 17–26.

44. Dick Harrison, "Rumänien historia", i *Nationalencyklopedin*, <<http://www.ne.se>> (30/10 2015).

45. Kristian Gerner, *Centraleuropas historia* (Stockholm 1997) s. 368.

46. Gerner (1997) s. 368.

1800-talet och inte i början av 200-talet i samband med grundandet av den romerska kolonin Dakien, vilket Harrison implicit antyder. Det är uppenbart att när Harrison talar om Rumäniens historia handlar det snarare om det rumänska folkets historia – om han nu inte menar att de även hade en stat redan på 300-talet – medan Gerner talar i första hand om Ungerns historia som en historia om själva landet.

Slutsatsen är att även historiker i Sverige som ska skriva om de två ländernas historia måste förhålla sig till de grundläggande nationella berättelserna och i relativt stor utsträckning även följer deras urval. Det innebär att den politiska normen sprider sig i andra kontexter. Det är inte självklart att svenska läsare förstår den politiska laddningen i uttalandena, men trots allt finns de där för alla som har kunskap om ländernas historia.

Nationernas förbund och nationalistisk historieskrivning

Ett viktigt område i respektive lands nationella berättelse är den om nationens ursprung. Nationsformeringsprocessen bland ungrare och rumäner uppstod i slutet av 1800-talet och båda grupperna gjorde anspråk på Transsylvanien som sitt folks ursprung. Ungrarna ansåg sig vara spridare av civilisation gentemot de lägre stående folken, inklusive rumänerna.⁴⁷ Utifrån en österrikisk historiker, Eduard Robert Rösler, hävdade ungerska historiker att rumänernas ursprung inte var Transsylvanien utan södra Balkan.⁴⁸ Rumänerna å sin sida ansåg att ungrarna var barbariska på grund av sitt utomeuropeiska ursprung och att de behandlade sitt folk, inklusive rumänerna, illa.⁴⁹ De rumänska historikerna knöt rumänernas ursprung till romarriket och den mänskliga civilisationens vaggas.

En av de tidigaste insikterna om problemet med nationalistisk historieskrivning när det gäller läroböcker uppmärksammades av Nationernas förbund efter första världskriget. Det var den belgiske historikern Henri Pirenne (1862–1935) som tog initiativ till projektet efter att ha

47. Sorin Mitu, "Hungarians and Romanians: How Were Two Images of Hostility Born?", i Anders Blomqvist *et al.* (red.), *Hungary and Romania Beyond National Narratives* (Bern 2013) s. 85.

48. Eduard Robert Rösler, *Romänische Studien: Untersuchungen zur älteren Geschichte Rumäniens* (Leipzig 1871); Hunfalvy Pál, *Über die Abstammung der Rumänen* (Leipzig 1880); Alexandru Dimitrie Xenopol, *Teoria lui Roesler: Studii supra stăruinței Românilor în Daia Traiană* [Roeslers teori: Studier om rumänernas uthållighet i Dakien] (Iași 1888).

49. Mitu (2013) s. 85.

presenterat en analys av de underliggande orsakerna till första världskriget på den internationella historiska kongressen. Pirenne menade att spridningen av fördomar och nationalism i läroböcker var en viktig orsak till krigets uppkomst.⁵⁰

Samarbetet om en revidering av läroböcker placerades inom Nationernas förbunds sekretariat under organisationen *International Committee on Intellectual Co-operation* (ICIC). Målet var att undvika uppkomsten av nytt krig genom att ta bort fördomar i läroböcker. Neutrala historiker skulle revidera läroböckerna och komma med förslag på ändringar.

I Ungern fanns en övertygelse om att anti-ungersk propaganda varit en av orsakerna till att landet förlorat stora delar av sitt territorium efter fredsslutet. Den ledande ungerska historikern Gyula Szekfű menade i en artikel 1931 att Ungerns grannländer spred negativ propaganda om Ungern.⁵¹ Den farligaste propagandan som spreds enligt Szekfű var att Ungern diskriminerade minoriteter före första världskriget. Det var den typen av "sagor" som hade resulterat i Ungerns territorieförluster, enligt Szekfű. Han uppmanade därför de ungerska historikerna att motbevisa den här typen av lögnar om Ungern.⁵² Den ledande ungerske historikern var därmed starkt upptagen av att lansera en ungersk nationell berättelse som hade som främsta mål att legitimera Ungerns rätt till sina förlorade territorier.

De ungerska historikerna stördes av att den brittiske historikern R.W. Seton-Watson publicerade ett omfattande verk om Rumäniens historia, som utgick ifrån den dako-romanska kontinuitetsteorin och som gav politisk legitimitet åt Rumänien att behålla Transsylvanien. En grupp av framstående ungerska historiker och politiker, ledda av Gyula Szekfű, ordnade finansiering till ett högkvalitativt historiskt verk om Ungerns historia för att motbevisa den propaganda som Ungerns grannländer spred. Pengarna användes, men verket blev aldrig färdigskrivet.⁵³

Nicolae Iorga var den ledande rumänska historikern och en inflytelserik politiker. Hans produktion var enorm med över 10 000 artiklar och

50. Eric Beckett Weaver, "'Truly Devilish Material': Hungary's Entanglement with History and the League of Nations", i Anders Blomqvist *et al.* (red.), (2013) s. 398.

51. Gyula Szekfű, "Trianon reviziója és a történetírás [Revisionen av Trianon och historieskrivningen]", *Magyar Szemle* (augusti 1937) s. 328–337.

52. Weaver (2013) s. 401.

53. Tibor Frank, "Luring the English-Speaking World: Hungarian History Diverted", *The Slavonic and East European Review* 69:1 (1991) s. 60–80.

det stora verket om rumänernas historia i tio volymer som publicerades 1936–1939.⁵⁴ De ungerska historikerna hade siktet inställt på att övertyga de internationella läsarna om bristerna i Iorgas arbeten. Även om det handlade om marginella punkter så menade en ledande ungersk historiker László Makkai, "att rättegången om Transsylvanien mellan de två länderna hade pågått i över två hundra år och det första ordet hade alltid gått till historiker och lingvister".⁵⁵ Makkai syftade framför allt på fredsförhandlingarna och synen på att det var möjligt att med hjälp av propaganda vinna framgång. Det var uppenbart att Makkai och andra förstod vilken stark politisk betydelse som en nationell berättelse kunde få ifall den gjordes övertygande. I bästa/värsta fall kunde den användas som argument för att ändra ett områdes nationella tillhörighet såsom gränserna mellan Ungern och Rumänien vilka reviderades 1918–1920, 1938–1941 och 1944–1947.

Den ungerska kommittén, som officiellt skulle ta emot klagomål från andra länder på ungerska läroböcker, sysslade i stället med att undersöka hur Ungern behandlades i läroböcker runt om i världen. Om ett fel hittades i en utländsk lärobok så informerade kommittén och bifogade ungerska versioner. Om inga ändringar gjordes, skickades ärendet till landets regering och ifall inte heller den genomförde någon ändring skickade man in ett klagomål till Nationernas Förbund i Genève.⁵⁶ Den ungerska kommittén uppmanade ungrare utomlands att hjälpa till med att gå igenom läroböcker och speciellt studera hur fredsfördraget och minoritetsproblemet framställdes.

De största problemen hittade ungrarna i grannländernas läroböcker och värst var de rumänska. Den ungerska delegationen skickade upprepade gånger in klagomål till Nationernas förbund. Resultatet blev dock att organisationens representanter kom fram till att enbart 14 av 651 läroböcker hade problematiska avsnitt. Nationernas förbund ansåg att det rumänska utbildningsministeriets uppmaning till alla förlag om att förbjuda påståenden som skulle uppröra minoriteter var en tillräcklig åtgärd. Uppmaningen kom i augusti 1931.⁵⁷

Utländska granskare av ungerska läroböcker menade å andra sidan

54. Nicolae Iorga, *Istoria românilor* [Rumänernas historia] vol. i–x (Bukarest 1936–1939).

55. László Makkai, "A román történetírás új iskolája [Den rumänska historieskrivningens nya skola]", *Századok* 72:1–3 (1938) s. 60–65.

56. Weaver (2013) s. 407.

57. Weaver (2013) s. 414.

att de i allmänhet och i hög grad bröt mot andan i Genève, eftersom de uppmanade till irredentism. Ett rumänskt klagomål handlade om en lärobok som innehöll en revisionistisk vers: "Jag tror på uppståndelsen av Ungern! Amen" och "det stympade Ungern är inget land – hela Ungern är himlen". Situationen var i själva verket värre än vad klagomålet angav eftersom versen lästes av alla skolbarn i Ungern varje morgon.⁵⁸

Ledamoten för den ungerska kommittén Ferenc Olay svarade på det rumänska klagomålet och menade att ungrarna borde ha rätt att sörja förlusten av trefjärdedelar av sitt tusenåriga rike. Vidare förklarade han hur den ungerska minoriteten diskriminerades i Rumänien och skickade listor på klagomål som bland annat innehöll kritik på hur rumänska läroböcker uppviglade anti-ungerska känslor.⁵⁹

I stället för en förbättring förvärrades situationen under 1930-talet i både Ungern och Rumänien i samband med framväxten av högerextremism och fascistiska ideologier. Utbildningsväsendet och läroböcker sågs som ett viktigt verktyg att stärka nationalismen.⁶⁰

Arvet från mellankrigstiden var alltså präglad av att historiker, politiker och historieskrivningen enades i kamp mot uppvigling av konflikten och att alla försök till försoning underminerades. I stället gav utvecklingen stöd åt framväxten av extremnationalism och nya övergrepp mot minoriteter inklusive judarna.

Konflikten om Transsylvaniens historia under kommunistperioden

Även under kommunisttiden fanns det tydliga nationalistiska drag i de båda ländernas historieskrivning. Det handlade framför allt om den historiska rätten till Transsylvanien, men även om hur den ungerska minoriteten i Rumänien behandlades.

Den rumänska regimen stödde den dako-romanska kontinuitets-teorin som byggde på Iorga och andra historikers tidigare studier. Nicolae Ceaușescu menade att rumänska historiker fungerade som soldater i en front som skulle forma regimens ideologi och socialisera befolkningen.⁶¹ Den här synen på historiker som en del av politiken har ett starkt fäste i båda länderna.

58. Weaver (2013) s. 416.

59. Weaver (2013) s. 416–417.

60. Weaver (2013) s. 421.

61. Katherine Verdery, *National Ideology under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceaușescu's Romania* (Berkeley 1995) s. 220.

Även den ungerska regimen utnyttjade historieskrivningen för politiska och nationalistiska syften. Regimen ansåg att de var höjdpunkten på en utveckling som gick tillbaka till György Dózsas bondeuppror 1514, via den ungerska revolutionen 1848 och den ungerska sovjetrepubliken 1919 som kulminerade med den sovjetiska befrielsen 1945. Alla de här händelserna utspelade sig, åtminstone delvis, i Transsylvanien vilket gjorde att de stod i konflikt med det rumänska kommunistpartiets berättelse.⁶²

Representanter för den rumänska regimen krävde att ungrarna i sin historieskrivning skulle undvika revisionistiska och chauvinistiska kommentarer, men krävde också att de skulle följa den officiella rumänska linjen.⁶³ Under 1980-talet ökade antalet anti-ungerska publikationer i Rumänien, vilket kulminerade med Ion Lăncănjan bok om Transsylvanien utgiven 1982.⁶⁴ Lăncănjan menade att Rumänien var för valhant mot den ungerska minoriteten och att det kommunistiska Ungern fortfarande hade irredentistiska mål. Det allvarligaste problemet från den ungerska sidan var att Lăncănjan hade felciterat Ungerns ledare János Kádár och framställt honom som en irredentistisk politiker.⁶⁵

Lăncănjan bok fick Ungern att agera. Idén om ett omfattande verk om Transsylvaniens historia på ungerska hade tagits fram redan 1972, men arbetet påbörjades först 1976 och slutfördes 1983. Trevolymverket, *Erdély története*, publicerades 1986, med landets kulturminister, Béla Köpeczi, som huvudredaktör och de främsta ungerska historikerna på området. Det utgjorde den tidens mest omfattande försök att skapa en ungersk nationell berättelse om Transsylvanien i en tid av politiska spänningar.

Som politiska granskare av manuset utsågs Sándor Rajnai, som var Ungerns ambassadör i Sovjetunionen, och statssekretären på utrikesministeriet, János Nagy. I Rajnais granskningsrapport framgår att verket i första hand skulle tillfredsställa behovet att ge inhemska ungerska läsare en korrekt historieskrivning, det vill säga den hade först och främst en inrikespolitisk betydelse. När det gäller rumänerna ansåg Rajnai att

62. Martin Mevius, "Defending 'Historical and Political Interests': Romanian - Hungarian Historical Disputes and the History of Transylvania", i Anders Blomqvist *et al.* (red.) (2013) s. 575.

63. Mevius (2013) s. 575.

64. Gábor Vincze, "A Lăncănjan-ügy" [Lăncănjan-affären], *Tiszatáj* 60:3 (2006) s. 62–82.

65. Mevius (2013) s. 587.

det inte längre var möjligt att ändra deras uppfattning.⁶⁶ Den rumänska propagandan skulle motverkas effektivt genom att verket hade ett uttalat mål om att presentera Transsylvaniens historia "objektivt". Den förmenta objektiviteten skulle vara positiv av utrikespolitiska skäl om verket framstod som mera vetenskapligt. I linje med detta föreslog han därför att några polemiska argument skulle strykas.⁶⁷ Rajnai menade att hela avsnittet som handlade om situationen efter 1918, det vill säga när Transsylvanien övergick till Rumänien, kunde utgå. Den delen fick en ytterligare granskning, men blev kvar i slutversionen.

I maj 1984 godkände den politiska kommittén i det ungerska kommunistpartiet manuset för publicering. Slutprodukten måste därför betraktas som ett samarbete mellan landets främsta historiker och den styrande kommunistiska regimen. Även om de ungerska historikerna bemödat sig om att upprätthålla vetenskaplighet och objektivitet menade exempelvis den brittiska historikern Martyn Rady i sin recension att verket följde den "ungerska historiska traditionen".⁶⁸ Ett av de viktigaste ämnena var återigen frågan om rumänernas ursprung och bara det faktum att Köpeczi utsett László Makkai som medredaktör gav verket tydliga signaler. Makkai hade före 1948 varit en av de starkaste kritikererna mot den dako-romanska kontinuitetsteorin.⁶⁹

Den ungerska ledningen förstod att verket skulle skapa motreaktioner. Det antogs att rumänerna skulle uppfatta publiceringen som att Ungern försökte kontrollera Rumäniens inre angelägenheter eftersom den rumänska ledningen hade fastställt att Transsylvanien alltid hade varit en integrerad del av Rumänien. I en särskild rapport fastställdes en lista på känsligt innehåll, vilken inkluderade den dako-romanska kontinuitetsteorin, synen att den ungerska revolutionen 1848 var en del av en europeisk våg av revolutioner, den rumänska interveneringen mot den sovjetiska republiken i Ungern 1919 var en attack mot den proletära revolutionen snarare än ett rumänskt frihetskrig och att fredsfördraget i Trianon var ett imperialistiskt diktat.⁷⁰

66. Mevius (2013) s. 593.

67. Mevius (2013) s. 593.

68. Martyn Rady, "Review: Erdély története", *The Slavonic and East European Review* 66:3 (1988) s. 484.

69. Mevius (2013) s. 595.

70. Mevius (2013) s. 596.

Reaktionen från den rumänska sidan blev massiv. Ceaușescu attackerade verket och menade att det var "horthystiskt, fascistiskt, chauvinistiskt och rasistiskt". Vidare menade den rumänska regimen att det skadade "solidariteten mellan de socialistiska länderna och intervenerade i Rumäniens inre angelägenheter".⁷¹ Verket förbjöds, men smugglades in till ungerska läsare i Transsylvanien. Partifunktionärer höll extrainkallade möten runt om i Transsylvanien som fördömde "lögnera och förtalet" och vidhöll den "vetenskapligt korrekta" rumänska versionen. Media fylldes med artiklar om de lögnerna som de ungerska historikerna kastade ur sig.⁷²

Verket blev en bästsäljare i Ungern och sålde över 40 000 exemplar under de första veckorna. Den rumänska regimen uppmanade den ungerska att officiellt ta avstånd från verket och förbjuda fortsatt utgivning av "förstörande litteratur". Den sovjetiska ledningen kände sig tvungen att medla i konflikten. Resultatet blev att den ungerska regeringen i april 1987 officiellt förnekade att de ville styra Rumäniens inre angelägenheter. Samma dag presenterade den ungerska vetenskapsakademien en rapport där de förnekade att verket förolämpade det rumänska folket och avvisade att det var nationalistiskt.⁷³ De ungerska uttalandena hjälpte inte, i stället publicerades en helsida i *The Times* med titeln "En medveten förfalskning av historien under beskyddandet av den ungerska vetenskapsakademien". Annonssören, som sannolikt var den rumänska regimen, hävdade att verket var "skadligt och smädande" mot det rumänska folket.⁷⁴

Parallellt bedrev ungrarna en propagandakampanj utomlands. Även i Sverige riktades kritik mot hur den ungerska minoriteten behandlades och ett samlingsverk gavs ut med titeln *Ungrare i Transsylvanien*. Den var utgiven av Ungerska Riksförbundet av Contra Förlag. Gellért Tamás skrev i den inledande delen att den ungerska minoriteten saknade medborgerliga rättigheter i likhet med de flesta rumänska medborgare och att den "ungerska minoriteten dessutom [är] en grupp som hotas i sin nationella identitet, i sitt språk, i sina seder och i sin

71. Mevius (2013) s. 598.

72. Verdery (1991) s. 220.

73. Mevius (2013) s. 602.

74. "A Conscious Forgery of History Under the Aegis of the Hungarian Academy of Sciences", *The Times* 7/4 1987.

kultur".⁷⁵ I samma skrift fanns också en översättning av André Du Nays artikel "Rumänska folkets och språkets ursprung: En kritisk granskning av den dakoromanska kontinuitetsteorin" som benämns som "strikt vetenskaplig".⁷⁶

Rumänerna lanserade å sin sida en rad publikationer i samma förment objektiva anda för att bevisa hur rumänerna i norra Transsylvanien blivit behandlade på samma sätt som judarna av den ungerska regimen. Författarna förklarade i inledningen till verket *Horthyist-Fascist Terror in Northwestern Romania* att det var nödvändigt att blottlägga Horthy-regimens brott, eftersom vissa "revisionistiska och hämndlystna element fortfarande försöker 'bevisa' motsatsen".⁷⁷ Även Nicolaes bror Ilie Ceaușescu, som var vice försvarsminister och general i den rumänska armén, var också historiker och publicerade ett verk om Transsylvaniens historia, som översattes på Engelska: *Transylvania, an Ancient Romanian land*.⁷⁸

Det innebar att den kommunistiska epoken slutade i en konflikt som handlade om den gemensamma historien. Sedan 1990-talet har inte några gemensamma försoningsförsök gjorts i syfte att harmonisera historieskrivningen om ländernas gemensamma historia, vilket gör att flera av verken från kommunisttiden kvarstår som den sista versionen av sanningen.

Att göra upp med historien i Rumänien

Det första försöket att göra upp med det kommunistiska förflutna i Rumänien var rättegången mot Ceaușescu. Men den möjligheten uteblev på grund av dess summariska karaktär.⁷⁹ Den nya eliten i det postkommunistiska Rumänien har därefter effektivt blockerat en djupgående uppgörelse med den kommunistiska epoken.⁸⁰

75. Gellért Tamás "Ungrare i Transsylvanien: Studium av ett minoritetsproblem", i *Ung-rare i Transsylvanien: En minoritets kamp för rätten till sin egen identitet och kultur* (Stockholm 1988) s. 61.

76. André Du Nay, "Rumänska folkets och språkets ursprung: En kritisk granskning av den dakoromanska kontinuitetsteorin", *Ungrare i Transsylvanien: En minoritets kamp för rätten till sin egen identitet och kultur* (Stockholm 1988).

77. Mihai Fătu & Mircea Mușat, *Horthyis-Fascist Terror in Northwestern Romania: September 1940–October 1944* (Bukarest 1986) s. viii.

78. Ilie Ceaușescu, *Transylvania, an ancient Romanian land* (Bukarest 1983).

79. Stan (2013) s. 18.

80. Stan (2013) s. 20.

Den postkommunistiska situationen i Rumänien var besvärlig eftersom Ceășescu regim hade rensat bort all opposition. Den rumänske presidenten Ion Iliescu (1990–1996 och 2000–2004) motarbetade en undersökning av landets kommunistiska förflutna, eftersom det skulle ha inneburit att hans egna gärningar som partifunktionär under Ceășescus regim 1967–1971 skulle ha blottlagts. Iliescu försökte i stället själv framställa sig som ett offer eftersom Ceășescu degraderat honom.⁸¹ Iliescu och andra ledande rumänska socialdemokrater ifrågasatte också om Förintelsen överhuvud taget hade ägt rum i Rumänien, trots att all seriös forskning hävdar motsatsen.⁸²

Påtryckningar mot Rumänien, speciellt internationella, gjorde att Iliescu 2003 beslutade att tillsätta en internationell kommission för att ta fram en rapport om Förintelsen i Rumänien.⁸³ Elie Wiesel, judisk överlevare, utsågs av Iliescu till kommissionens ordförande. En rad framstående historiker och experter inom förintelseforskningen, både rumänska och internationella, ingick i den historiska kommissionen.

Kommissioner sanktionerade av staten har i teorin många fördelar eftersom de kan fungera som inledning till en försoningsprocess mellan förövare och de grupper som utsatts för övergrepp. I sina slutsatser kan kommissioner utpeka ansvar och bryta tystnad som offren upplevt. Kommissioner har en politisk dimension eftersom de tillhandahåller sittande regering en historieskrivning som får större mediabevakning än de historiska verk som annars publiceras.⁸⁴

Wiesel-kommissionens slutsats var att "de rumänska myndigheterna" var "de huvudsakliga utövarna av Förintelsen" både när det gäller "planering och implementering". Rapporten fastställde att Förintelsen i Rumänien inkluderade den systematiska deporteringen och utrotningen av nästan alla judar i Bessarabien och Bukovina samt judar från övriga områden. Dessutom genomfördes en systematisk diskriminering av judar, vilket innebar konfiskering av tillgångar, uppsägningar och tvångsförflyttningar till koncentrations- och arbetsläger. Rapporten

81. Stan (2013) s. 117.

82. Irina Culic, "Re-Writing the History of Romania after the Fall of Communism", *History Compass* 3:1 (2005) s. 12.

83. Ruxandra Cesereanu, "The Final Report on the Holocaust and the Final Report on the Communist Dictatorship in Romania", *East European Politics and Sciences* 22:2 (2008) s. 270–281, 273.

84. Stan (2013) s. 113.

sammanfattar att ”judar degraderades enbart på grund av deras judiska ursprung”.⁸⁵ En del av den romska befolkningen blev också utsatt för deportering och dödade i Transnistrien. Rapporten understryker ett rumänskt ansvar vilket är centralt.⁸⁶

När det gäller norra Transsylvanien, som låg under ungersk administration från 1940, finns ett separat kapitel. Kapitlet bygger inte på några nya arkivstudier utan i stället på Randolph Brahams tidigare forskning.⁸⁷ Tidigare oanvänt material som finns kvar i Rumänien användes inte. När det gäller ansvaret pekar rapporten i första hand ut de ungerska och tyska ledarna som folkdomstolarna dömde efter kriget 1945–1946.⁸⁸ Kommissionen lägger inte ansvaret för Förintelsen på de ungerska myndigheterna eller staten utan på ledarna personligen. Därmed skiljer kommissionen sig markant från den rumänska nationella berättelsen som understrukit hur Ungern bär ansvar för att etniska rumäner och judar delade samma öde. I kommissionens rapport finns inga referenser till den rumänska berättelsen och inte heller några jämförelser som lyfter fram Rumänien i bättre dager i jämförelse med Ungern.

Iliescu gjorde en annan tolkning när han i ett tal 2003 påminner om att Rumänien tvingades överge Norra Transsylvanien i det så kallade ”Wien-diktatet [Vienna Dictate]”. Andra historiker benämner det som ”Second Vienna Award” eller ”Second Vienna Arbitration”.⁸⁹ Genom att benämna händelsen som ett ”diktat” bibehålls därmed kärnan i den rumänska berättelsen om att det var tvingande krafter som ledde till Rumäniens agerande. Iliescu lyfter också fram att många judar flydde från norra Transsylvanien och att Rumänien blev ett av de länder under tysk ockupation där flest judar överlevde.⁹⁰ Även om Iliescu erkänner ansvaret för att 250 000 judar och 12 000 romer dödades under rumänska administration, så tar den rumänska regimen äran för att ha räddat de

85. International Commission on the Holocaust in Romania, *Final Report* (Bukarest 2004) s. 381.

86. International Commission on the Holocaust in Romania, *Final Report* (Bukarest 2004) s. 223–241.

87. Randolph Braham, *Genocide and Retribution: The Holocaust in Hungarian-ruled northern Transylvania* (Boston 1983).

88. International Commission on the Holocaust in Romanian, *Final Report* (Bukarest 2004) s. 280–281.

89. Ion Iliescu, ”Speech”, i International Commission on the Holocaust in Romania, *Final Report* (Bukarest, 2004) s. 10.

90. Iliescu (2004) s. 11.

återstående 400 000 judarna.⁹¹ Iliescu lägger huvudansvaret för Förintelsen på Nazityskland.⁹² Det innebär att Iliescus tal skiljer sig på avgörande punkter i förhållande till kommissionens rapport och i stället bekräftar den rumänska berättelsen.

Rapporten ledde till få reaktioner och liten uppmärksamhet bland allmänheten.⁹³ En positiv konsekvens av rapporten blev dock att bilda en motsvarande kommission för de kommunistiska brotten. En annan rumänsk president Traian Băsescu (2004–2014) vägrade 2006 godkänna en lag om avskedanden för de som begått brott under kommunistperioden, så länge det inte fanns en ”vetenskapligt baserad rapport”. Băsescu hade själv varit medlem i det kommunistiska partiet och erhållit tjänstepositioner som han fått med Securitates godkännande.⁹⁴ Băsescu utnämnde också tidigare Securitateagenter till höga regeringsposter under sin inledande regeringsperiod. Den hållningen fick kritik från Europarådet när det blev känt att en före detta general i Securitate förklarar att han inte ångrar ordern att tortera en känd författare. Europarådet krävde att de tidigare kommunistiska diktaturerna skulle fördöma brotten mot mänskliga rättigheter som totalitära kommunistiska regimer hade begått.⁹⁵ Pressen kom också från EU och även om det inte var ett formellt krav för Rumäniens inträde i unionen, så stördes förhandlingarna av det faktum att en tidigare chef för säkerhetstjänsten fortfarande hade politiskt inflytande.⁹⁶

Rumäniens president valde 2006 Vladimir Tismăneanu som ordförande i kommissionen som skulle undersöka den kommunistiska diktaturen i Rumänien.⁹⁷ Tismăneanu fick fria händer att välja vilka som skulle ingå. Kommissionen blev en av de största någonsin med 19 medlemmar och 21 experter. De flesta var intellektuella med öppna anti-kommunistiska åsikter och många var historiker. Det fanns dock en avsaknad av rättsliga experter i kommissionen, vilket kritiserades. En av de utsedda medlemmarna var historikern Sorin Antohi, som då var prefekt för den historiska institutionen på Central European University

91. Iliescu (2004) s. 12.

92. Iliescu (2004) s. 12.

93. Cesereanu (2008) s. 270–281, 272.

94. Stan (2013) s. 117–118.

95. Stan (2013) s. 123.

96. Stan (2013) s. 124.

97. *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România* [Presidentens kommission för analys av den kommunistiska diktaturen i Rumänien] (Bukarest 2006).

(CEU) i Budapest. I samband med att han utsågs framkom det att han förfalskat sitt doktorsdiplom och att han själv arbetat som informatör åt Securitate. Det gjorde att han blev tvungen att avgå både som medlem i kommissionen och från sin professur och tjänst på CEU.⁹⁸

Tismăneanu-rapporten blev en sammanställning på 700-sidor som presenterades i november 2006. Kommissionen fick enbart sex arbetsmånader på sig och genomförde inga vittnesförhör, utan förlitade sig på historiker och skriftliga källor.⁹⁹ Med utgångspunkt från rapporten så fördömde president Basescu den kommunistiska regimen i Rumänien och menade i sitt tal att den var "kriminell, olaglig och saknade legitimitet". Vidare menade rapporten att regimen upprätthållits av säkerhetspolis och statspropaganda, vilken inkluderade historieskrivningen.¹⁰⁰ Basescu bad i den rumänska statens namn om ursäkt för de som lidit under regimen.¹⁰¹ Rapporten blev starkt omdebatterad i Rumänien.¹⁰²

Kommissionen hade inspirerats av den tyska motsvarigheten. Den tyska hade dock arbetat i två år och producerat en 15 000-sidig rapport medan den rumänska skrev 666 sidor under ett halvt år. Wiesel-kommissionen hade haft ett och halvt år på sig att undersöka fyra år, medan Tismăneanu-kommissionen hade 45 år av kommunism att undersöka. På samma sätt som rapporten om Förintelsen utgick kommissionen främst från arkivmaterial och redan tidigare publicerad litteratur. Kommissionens påverkan var enligt den rumänska statsvetaren Lavinia Stan enbart marginell.¹⁰³ Det innebär att trots att de här kommissionerna har genomförts har de haft problem att utmana den rumänska nationella berättelsen.

När det gällde den gemensamma historien och frågan om den ungerska minoriteten utsågs Levente Salat som medlem för att speciellt arbeta med hur den ungerska minoriteten behandlades under den kommunistiska perioden. Salat hade själv ungersk etnisk bakgrund och var profes-

98. Stan (2013) s. 126.

99. Stan (2013) s. 21–22.

100. Stan (2013) s. 127.

101. Traian Basescu, "Speech given with the Occasion of the Presentation of the Report by the Presidential Commission for the Analysis of the Communist Dictatorship in Romania", 18/12 2006. Citerad i Vladimir Tismăneanu, "Democracy and Memory: Romania Confronts Its Communist Past", *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 617 (2008) s. 166–180, 174.

102. Cesereanu (2013) s. 279

103. Stan (2013) s. 22.

sor i statsvetenskap. Han i sin tur anlidade ett par juniora historiker och de fick fri tillgång till de rumänska arkiven. Rapporten innehåller dock mest litteraturhänvisningar, men den har också ett visst minoritetsperspektiv då 15 av de 666 sidor är ägnade åt den ungerska minoriteten.¹⁰⁴

Att inte göra upp med historien i Ungern

Ungern har i stort underlåtit att i systematiska former granska sitt kommunistiska förflutna, vilket främst beror på att historien har använts i politiska syften. Politiker har huvudsakligen varit intresserade av att ge tillgång till arkivmaterial om sina motståndare än av att genomföra systematiska genomgångar. Ett sådant exempel är premiärministern Péter Medgyessy (2002–2004), som tvingades avgå när det visade sig att han var officer i kontraspionaget under 1970-talet. Medgyessy hävdar själv att informationen släpptes av medlemmar från hans eget parti eftersom de var missnöjda med utnämningen av honom.¹⁰⁵

Ungerns historia och speciellt ansvaret för Förintelsen har varit ett uppmärksammat tema. En av de ledande förintelseforskarna, med Ungern som specialområde, är Randolph Braham. Han menar att den ungerska post-kommunistiska regimen har rehabiliterat Horthys regim och de national-kristna värderingar som styrde den. Braham menar att den ungerska regimen har sagt ifrån sig Ungerns ansvar för förintelsen och i stället lagt ansvaret på Nazityskland. Regimen har avlett uppmärksamheten genom att betona andra minoritetsrelaterade händelser, såsom deras emancipation under dubbelmonarkin under 1800-talets andra hälft, räddningsaktioner av judar under den tyska ockupationen av Ungern 1944 samt Horthys insats i att stoppa deportationen av judar från Budapest i juli 1944.¹⁰⁶

Kampanjen för att rehabilitera Horthys period eskalerade när Fidesz kom till makten 2010. I den nya ungerska konstitutionen framhålls att landet förlorade sitt självstyre 19 mars 1944 och att landet blev fritt igen 2 maj 1990. Det innebär att Horthys regim anses vara den senaste fria

104. *Comisia Prezidențială pentru analiza dicaturii comuniste din România* (Bukarest 2006) s. 523–541.

105. Csilla Kiss, "The Misuses of Manipulation: The Failure of Transitional Justice in Post-Communist Hungary", *Europe-Asia Studies* 58:6 (2006) s. 925–940, särsk. 934.

106. Randolph Braham, "The Assault on the Historical Memory of the Holocaust", 18/3 2014, <<https://www.ushmm.org/m/pdfs/20140318-Holocaust-in-Hungary-Braham-Assault-on-Historical-Memory.pdf>> (6/4 2016).

perioden och att Ungern enbart var ett offer under den tyska ockupationen, det vill säga att de ungerska ledarna under den här tiden inte bar eget ansvar.¹⁰⁷

År 2014 skulle den 70-åriga minnesdagen av Förintelsen uppmärksammas. En särskild kommission tillsattes med en politiker som ledare, János Lázár. Lázár bad offentligt om ursäkt till offren och menade att den ungerska staten var medskyldig till Förintelsen. Han menade att det var en dubbel skuld eftersom staten inte kunde försvara sina medborgare och för att staten bistod och gav verktygen för att genomföra folkmordet.¹⁰⁸

Här medgav Ungern sin skuld, samtidigt tog man initiativ till att etablera ett nytt forskningsinstitut: Veritas historiska forskningsinstitut.¹⁰⁹ Institutets uppdrag var att "öka det nationella medvetandet" genom en omskrivning av landets moderna historia. Sándor Szakály utnämndes till institutets ledare och tog ställning i skuldfrågan angående folkmordet på judarna:

[F]lera historiker hävdar att den första deporteringen från Ungern genomfördes 1941 till Kamjanets-Podilskij, men min åsikt är att det snarare handlade om ett bortförande av utlänningar, eftersom de som inte kunde bevisa att de hade rätt till ungerskt medborgarskap.¹¹⁰

Flera forskare är dock överens om att det handlade om deporteringen av 18 000 judar från Ungern till Kamjanets-Podilskij där de massavrättades av SS-trupper.¹¹¹ Szakály hade tidigare gjort uttalanden om att de ungerska gendarmerna som deltog i de här deportationerna 1941 och de mera omfattande deportationerna 1944 enbart lytt order som "goda kristna".¹¹²

Under minnesåret uppfördes ett monument och en staty av ärkeängeln Gabriel föreställande Ungern, som attackeras av en örn som representerar Tyskland. Både grundandet av Veritas och resandet av statyn syftade till att lägga allt ansvar för Förintelsen på Nazityskland. Ledarna

107. Braham (2014).

108. *Új Élet*, 1/2 2013.

109. Veritas Történetkutató Intézet.

110. "Az csak egy idegenrendészeti eljárás volt, amikor a magyar hatóságok zsidókat küldtek a halálba" [Det var bara utvisning av utlänningar när den ungerska armén skickade judarna till döden], internettidningen *444.hu* 17/1 2014, < <http://444.hu/2014/01/17/az-csak-egy-idegenrendeszeti-eljaras-volt-amikor-a-magyar-hatosagok-zsidokat-kuldtok-a-halalba>>.

111. Braham (2014).

112. Braham (2014).

för den judiska organisationen (Mazsihisz) krävde Szakálys avgång och försöken att skriva om landets historia skulle upphöra. Regeringen vägrade att hörsamma kraven vilket gjorde att ingen judisk organisation kunde stödja själva minnesåret. Hård kritik har även kommit från internationella organisationer, såsom United States Holocaust Memorial Museum.¹¹³

Terrorns hus grundades 2002 under Viktor Orbáns regering och leds i dag av historikern Mária Schmidt med målsättning att visa framför allt de övergrepp som genomfördes under den kommunistiska diktaturen. Schmidt har under en längre tid drivit en revisionistisk kampanj för att skjuta över skulden för Förintelsen på Tyskland. Hon menade i en artikel att det riktiga ansvaret för Förintelsen i Ungern låg hos den tyska nationalsocialismen.¹¹⁴ Hon hänvisade också till ledaren för den ungerska sionistiska federationen, Otto Komoly, som rapporterat att Ungern visade "hjaltemodigt motstånd mot sin största granne" och enbart motvilligt genomförde antijudiska åtgärder, vilket räddade livet på 750 000 judar. Hon lägger allt ansvar på Nazityskland och tillskriver inget sådant på de ungerska myndigheterna.¹¹⁵

Schmidt talar i artikeln om hur hennes kritiker inte förstår att tillvarata "Ungerns intressen". Schmidt har tidigare uttalat att historieskrivning enbart är meningsfullt om det handlar om politik, annars finns det ingen som är intresserad.¹¹⁶

Ett stort antal ungerska historiker har gemensamt gått samman och skrivit att de anser att monumentet "undervärderar Horthy-regimens ansvar för Förintelsen". Deras syn är att den tyska ockupationen var nödvändig för folkmordet på judarna, men inte tillräcklig. De ungerska myndigheternas samarbete med det ockuperande Tyskland var nödvändiga för att upprätta listor på judar, tvångsförflytta dem till getton och deportera dem med tåg. Det här arbetet utfördes av ungrare, inte tyskar, menar exempelvis historikern Mária Kovács.¹¹⁷ I motsats till Schmidt,

113. Braham (2014).

114. Mária Schmidt, "A mult fogságában [I det förgångnas fängelse]", internettidningen *Valasz* < <http://valasz.hu/publi/a-mult-fogsagaban-101365> > (30/6 2014). En engelsk översättning av artikeln: <http://hungarianglobe.mandiner.hu/cikk/20140710_schmidt_maria_captive_of_the_past Schmidts > (10/7 2014).

115. Schmidt (2014).

116. György Balázs & Béla Velancsics, "Tacitus, a négerek Amerikája, Károlyi trónfosztása [Tacitus, negrerna i amerika, störtandet av Károlyi]", *Népszava* 15/5 1999.

117. Mária M. Kovács, "Schmidt", *Népszabadság* 9/7 2014.

som menar att Horthy inte kan göras ansvarig för mordet på judar, eftersom han inte kände till utrotningsplanerna, menar Kovács att Horthy hade sådan kännedom redan under våren 1943.¹¹⁸

Även den svenska statliga myndigheten Forum för levande historia återberättade den ungerska berättelsen i stora drag och rubricerade det hela som att "Tyskland rensar Ungern på judar". De hävdade vidare att de ungerska myndigheterna inte genomförde "systematiska förföljelser av den judiska befolkningen", utan skyllde hela Förintelsen i princip på Tyskland genom att "SS sätter in alla krafter för att snabbt göra landet fritt från judar", utan att förklara eller hänvisa till hur de ungerska myndigheterna bistod i organiseringen av deportationen, konfiskeringen av de judiska tillgångarna samt att ansvaret för deportationerna låg under varje stads borgmästare.¹¹⁹ Forum tog bort artikeln efter att den blivit kritiserad för de här faktafele och numera har en ny artikel publicerats. Faktum kvarstår att en svensk myndighet spred ett historierevisionistiskt budskap som hade sin politiska innebörd att frånta ungerska myndigheters och ungerska ledares ansvar under Förintelsen.

Sammanfattning

Ungern och Rumänien har haft ett konfliktfyllt 1900-tal med olikartade totalitära regimer och omfattande gränsrevideringar. När det gäller den gemensamma historien har länderna inte lyckats försonas utan de nationella berättelserna är institutionaliserade i skolböcker och bland historiker, även utanför ländernas gränser. Skapandet av de ungerska och rumänska berättelserna har gjorts under ett ständigt politiskt tryck och den kraften upprätthåller deras hegemoniska ställning. Deras starka ställning avspeglas även i internationella encyklopedier inklusive den svenska *Nationalencyklopedin* och spridningen via svenska myndigheter.

När det gäller den egna historien har Rumänien gjort större ansträngningar för att göra upp med historien och ansvaret för Förintelsen och kommunismen än Ungern. Ungern däremot har gett motstridiga budskap, eftersom regeringen har medgivit skuld samtidigt som uttalanden från deras regeringstillsatta historiker visar att de egentligen anser att Tyskland ensidigt ska bära ansvar för Förintelsen. Medgivandena upp-

118. Balázi & Velancsics (1999).

119. Anders Blomqvist, "Grova faktafel om Ungerns delaktighet i Förintelsen", *Göteborgs-posten* 21/1 2015.

fattas både i Ungern och i Rumänien snarare som ett led av politisk korrekthet än en mera genuin uppgörelse med historien. I Ungern har politiker och historiker gemensamt drivit en historierevisionistisk kampanj i syfte att stärka det nationella medvetandet. Det har förstärkt den exkluderande etniska uppfattningen om den ungerska historien som bildar en norm för dagens politik.

I både Ungern och Rumänien har de nationella berättelserna intagit en hegemonisk ställning som understöds av politiker och vissa historiker, vilket försvårar försoning och ansvarsutkrävande både när det gäller det egna landets historia – främst Förintelsen och brott mot mänskligheten under kommunismen – och även när det gäller de båda ländernas gemensamma historia.

The power of national narratives: The lack of genuine efforts to come to terms with the past in Hungary and Romania, and the role of historians

This article investigates the power of national narratives and the lack of genuine efforts to come to terms with the past in Hungary and Romania. Hungary and Romania have experienced a common history marked by conflicts, changing borders, and totalitarian regimes. The two countries have not succeeded in overcoming issues in their common past. Instead, national narratives have been institutionalized in textbooks and among historians, even in the international context. Historians have narrated the nation's history under the strong influence of political agendas. This political force supports the hegemonic positions of the national narratives today. The national narratives are not only disseminated domestically, but are also reflected in articles about the two countries in encyclopedias abroad, such as the Swedish National Encyclopedia (*Nationalencyklopedin*).

Romania has undertaken more efforts to come to terms with its past than Hungary has, in assuming responsibility for the Holocaust and investigating crimes against humanity during communism for example. Hungary's position on the Holocaust has been contradictory. On the one hand, Hungarian officials have admitted the Hungarian state's responsibility. However, on the other hand, leading historians appointed by the Hungarian government have explicitly claimed that Nazi-Germany alone was responsible for the Holocaust.

The officially sanctioned responsibility assumed by the Hungarian and Romanian governments should be seen as sign of political correctness rather than genuine reconciliation. Politicians and historians in Hungary have together launched a campaign of historical revisionism, which is most visible with regard to the interwar and Second World War periods, in order to strengthen the national consciousness among its citizens. This campaign has reinforced the exclusive ethnic perspective of Hungary's history, and serves as a norm for present day politics.

In both Hungary and Romania national narratives maintain a hegemonic position thanks to the support from politicians and some historians. This undermines reconciliation and accountability with regard to both the individual and the shared history of the two nations.

Keywords: National narrative, Hungary, Romania, History-Writing, Holocaust